

การประกันคุณภาพภายในโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อยกระดับคุณภาพสถานศึกษาขนาดเล็ก
ที่ไม่มีผู้อำนวยการ กรณีศึกษา : โรงเรียนบ้านน้ำเที่ยง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
อุบลราชธานี เขต 4

A Community-Based Internal Quality Assurance Model for Enhancing the Quality
of Small Schools without Principals: A Case Study of Ban Nam Thiang School,
Ubon Ratchathani Primary Educational Service Area Office 4

ณัฐวดี วังสินธุ์¹ จิตกรรณิการ์ สบายจิต² และจันจิรา ศรีจันทร์³

Nuttawadee Wangsin¹, Jittikan Sabajit² and Chanjira Srichan³

ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4¹

ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4²

รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4³

dr.nuttawadee@gmail.com¹, np37466@gmail.com² and Chanjira@gmail.com³

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การประกันคุณภาพภายในโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อยกระดับคุณภาพสถานศึกษาขนาดเล็กที่ไม่มีผู้อำนวยการ กรณีศึกษา: โรงเรียนบ้านน้ำเที่ยง มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ประเมินผลการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน และ 2) เปรียบเทียบผลก่อนและหลังการดำเนินงาน การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงกรณีศึกษา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา จำนวน 12 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถาม การสังเกต และการวิเคราะห์เอกสาร สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าทีสำหรับกลุ่มตัวอย่างที่สัมพันธ์กัน

ผลการวิจัยพบว่า (1) ผลการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในโดยใช้ชุมชนเป็นฐานโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.77$, S.D. = 0.42) โดยระบบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ระบบชุมชนการเรียนรู้ของครู (QM2) และระบบสนับสนุนทั่วไป (QM4) รองลงมาคือ ระบบหลักสูตร การเรียนการสอน และการวัดประเมินผล (QM1) และระบบสนับสนุนของฝ่ายวิชาการ (QM3) ตามลำดับ (2) ผลการดำเนินงานหลังการดำเนินงานสูงกว่าก่อนการดำเนินงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: การประกันคุณภาพภายใน; ชุมชนเป็นฐาน; โรงเรียนขนาดเล็ก; กรณีศึกษา

ABSTRACT

The study entitled Community-Based Internal Quality Assurance for Enhancing the Quality of Small Schools without Principals: A Case Study of Ban Nam Thiang School aimed to (1) evaluate the implementation of community-based internal quality assurance for enhancing the quality of small schools without principals,

and (2) compare the results before and after the implementation. This research employed a qualitative case study design focusing on community-based internal quality assurance in a small school context. The participants were 12 stakeholders involved in educational quality development, selected through purposive sampling. The research instruments included questionnaires, observations, and document analysis. Data were analyzed using mean, standard deviation, and dependent samples t-test.

The findings revealed that (1) the overall implementation of community-based internal quality assurance was at the highest level ($\bar{X} = 4.77$, S.D. = 0.42). The highest mean scores were found in the teacher learning community system (QM2) and general support system (QM4), followed by the curriculum, instruction, and assessment system (QM1), and the academic support system (QM3), respectively. (2) The post-implementation results were significantly higher than the pre-implementation results at the .01 level of statistical significance.

Keywords: Internal Quality Assurance; Community-Based; Small School; Case Study

บทนำ

การศึกษาเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพประชากรและขับเคลื่อนความเจริญก้าวหน้าของประเทศ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้กำหนดให้สถานศึกษาต้องพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายใน (Internal Quality Assurance: IQA) เพื่อเป็นกลไกในการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการเป็นปกติ (ศิรินทร ดงเรืองศรี, 2561) เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ปกครอง และชุมชนว่าสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ (สำนักทดสอบทางการศึกษา, 2563) และเพื่อเตรียมความพร้อมรองรับการประเมินคุณภาพภายนอกจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) (สดาวัลย์ ตั้งมัน, 2561) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของสถานศึกษาขนาดเล็ก ซึ่งมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น และมักประสบกับปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในหลายประการ

อย่างไรก็ตาม โรงเรียนขนาดเล็กที่มีจำนวนนักเรียนไม่เกิน 120 คน กำลังเผชิญกับความท้าทายหลายมิติที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อคุณภาพการศึกษา โรงเรียนเหล่านี้มีจำนวนมาก คิดเป็นสัดส่วนมากกว่าร้อยละ 50 ของโรงเรียนทั้งหมดในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ขวัญวรา พิชญชานันท์ และทวี วาจาสัตย์ (2564); อัครวิชัย เชิญทอง และคณะ (2564); นัฐวุฒิ กุศลคุ้ม (2565) ได้กล่าวถึงปัญหาสำคัญที่โรงเรียนขนาดเล็กต้องเผชิญ ได้แก่ ปัญหาด้านงบประมาณและทรัพยากร โรงเรียนขนาดเล็กมักได้รับการจัดสรรงบประมาณน้อยกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ เนื่องจากการจัดสรรเป็นแบบรายหัวนักเรียน ส่งผลให้ขาดแคลนทรัพยากรที่จำเป็น เช่น สื่อ วัสดุอุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการจัดการเรียนการสอน ปัญหาด้านบุคลากร ปัญหาการขาดแคลนครูที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางและมีจำนวนครูไม่ครบชั้นเรียน เป็นปัญหาใหญ่ที่โรงเรียนขนาดเล็กต้องเผชิญ ครูมักจะต้องสอนในรายวิชาที่ไม่ตรงกับสาขาที่ตนเองถนัด และมีภาระงานอื่นนอกเหนือจากการสอน ทำให้ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างเต็มศักยภาพ ปัญหาด้านคุณภาพและผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา จากข้อจำกัดดังกล่าวส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการทดสอบระดับชาติ (O-NET) ของนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็ก

โดยภาพรวมอยู่ในระดับต่ำกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับผลการประเมินที่พบว่าโรงเรียนที่ไม่ผ่านการประเมินส่วนใหญ่ มักเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก โดยเฉพาะมาตรฐานด้านผู้เรียน และปัญหาด้านการบริหารจัดการ ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กจำนวนมากขาดทักษะในการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงเรียนที่ไม่มีผู้อำนวยการสถานศึกษา ยิ่งทำให้การบริหารงานขาดผู้นำในการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพ และขาดความต่อเนื่องในการดำเนินงาน เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนโยบายและแนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กไว้หลายรูปแบบ เช่น การยุบรวมสถานศึกษา การจัดการเรียนการสอนแบบคละชั้น และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (DLTV/DLIT) อย่างไรก็ตาม การยุบรวมโรงเรียนอาจไม่ใช่ทางออกที่ดีที่สุดเสมอไป เพราะอาจสร้างปัญหาใหม่ เช่น โรงเรียนอยู่ไกลบ้าน นักเรียนต้องเดินทางไกลขึ้น และมีความเสี่ยงที่จะหลุดออกจากระบบการศึกษา ซึ่งจะยิ่งสร้างความเหลื่อมล้ำทางการศึกษามากขึ้น นอกจากนี้ยังทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน ครอบครัว และชุมชนลดลง (ศุณิสสา ทดลา, 2566) ปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในและการยกระดับคุณภาพของสถานศึกษา

ด้วยเหตุผลดังกล่าว การพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กให้สามารถดำรงอยู่ได้ด้วยตนเองอย่างมีคุณภาพ จึงเป็นแนวทางที่สำคัญอย่างยิ่ง โดยอาศัยการประกันคุณภาพภายใน ซึ่งเป็นกระบวนการบริหารจัดการที่สถานศึกษาต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ตามที่กฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 กำหนด (สำนักทดสอบทางการศึกษา, 2563) ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ การกำหนดมาตรฐานการศึกษา การจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษา การดำเนินงานตามแผน การประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพ การติดตามผลการดำเนินงาน และการจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564) โดยหัวใจสำคัญของกระบวนการนี้ คือ การมีส่วนร่วม จากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะชุมชน ซึ่งการสร้างความร่วมมือการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาเป็นกรรมการหรือร่วมดำเนินงาน เพื่อแสดงความคิดเห็นต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการศึกษา ซึ่งถือเป็นแนวทางที่ผู้บริหาร ครู และคณะกรรมการสถานศึกษา (ชุดิมา ทาสุนทร, 2564; ปรัชญา มานะวงศ์, 2564; มาหะมะบาเคอรี มาซอ, 2564) กลไกการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนขนาดเล็กได้อย่างมีประสิทธิภาพจึงมีความจำเป็น แนวคิดการประกันคุณภาพภายในโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Quality Assurance) จึงเป็นทางเลือกที่สำคัญ ด้วยหลักการที่มุ่งเน้นการบริหารจัดการศึกษาโดยให้ชุมชนและท้องถิ่นมีส่วนร่วมรับผิดชอบ และตรวจสอบการจัดคุณภาพการศึกษา

แนวคิดการใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based) ในการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพภายในจึงเป็นนวัตกรรมที่สอดคล้องกับนโยบายปฏิรูปการศึกษาและ พระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562 ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา กระจายอำนาจให้สถานศึกษามีความคล่องตัวในการบริหาร และสร้างกลไกความร่วมมือระหว่างภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม (พระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562, 2562) การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นการร่วมวางแผน ระดมทรัพยากร หรือร่วมติดตามตรวจสอบ จะช่วยสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและทำให้การพัฒนาเป็นไปอย่างยั่งยืนการสานพลังชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน ดำเนินงาน ตรวจสอบ และประเมินผลการศึกษา จึงช่วยแบ่งเบาภาระงานของบุคลากรในโรงเรียนขนาดเล็กที่ขาดแคลน และนำภูมิปัญญา ทรัพยากร และความร่วมมือจากชุมชนมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน (สุรเดช โสมาบุตร และพัฒนานุสรณ์ สถาพรวงศ์, 2560; วิชัย ลาธิ และสุธรรม ธรรมทัศนานนท์, 2564) จากสภาพปัญหาดังกล่าว การส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาจึงเป็นแนวทางสำคัญที่จะช่วยยกระดับคุณภาพของสถานศึกษาขนาดเล็กได้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการสำคัญของการประกันคุณภาพภายในที่เน้นการมีส่วนร่วมของบุคลากร ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

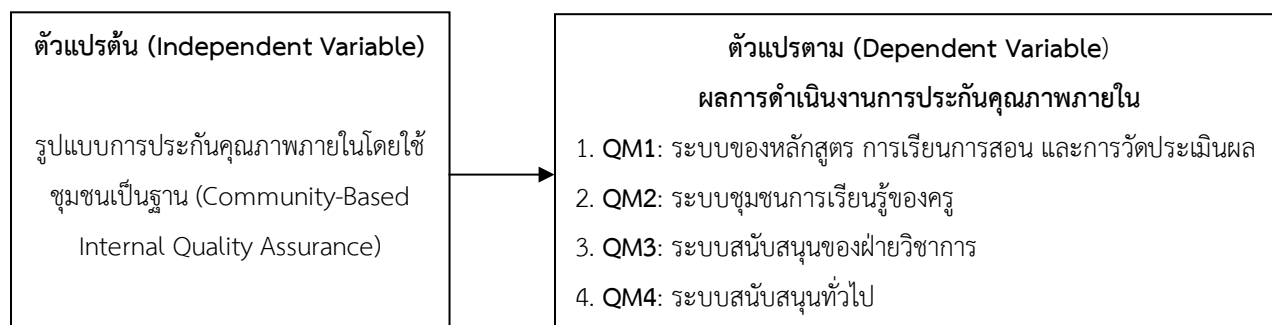
โรงเรียนบ้านน้ำเที่ยง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4 เป็นหนึ่งในโรงเรียนขนาดเล็กที่ไม่มีผู้อำนวยการสถานศึกษา และได้เข้าร่วมเป็นสถานศึกษานำร่องในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ซึ่งประสบปัญหาด้านคุณภาพการศึกษาดังที่กล่าวมาข้างต้น ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา การประกันคุณภาพภายในโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อยกระดับคุณภาพสถานศึกษาขนาดเล็กที่ไม่มีผู้อำนวยการ กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านน้ำเที่ยง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลการดำเนินงานและเปรียบเทียบผลลัพธ์ทั้งก่อนและหลังการนำรูปแบบดังกล่าวมาใช้ ผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการสร้างองค์ความรู้และเสนอเป็นรูปแบบทางเลือกในการบริหารจัดการเพื่อยกระดับคุณภาพของโรงเรียนขนาดเล็กที่ประสบปัญหาในลักษณะเดียวกันให้สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อประเมินผลการดำเนินการประกันคุณภาพภายในโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการยกระดับคุณภาพสถานศึกษาขนาดเล็กที่ไม่มีผู้อำนวยการ
2. เพื่อเปรียบเทียบผลก่อนและหลังการดำเนินการประกันคุณภาพภายในโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการยกระดับคุณภาพสถานศึกษาขนาดเล็กที่ไม่มีผู้อำนวยการ

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงกรณีศึกษา (Case Study Research) ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลการดำเนินงานและเปรียบเทียบผลก่อนและหลังการนำรูปแบบการประกันคุณภาพภายในโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Internal Quality Assurance Model) เพื่อยกระดับคุณภาพของโรงเรียนขนาดเล็กที่ไม่มีผู้อำนวยการ ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

1. ผลการดำเนินการประเมินการประกันคุณภาพภายในโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน อยู่ในระดับมากขึ้นไป
2. ผลการเปรียบเทียบการประกันคุณภาพภายในโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน หลังดำเนินงานสูงกว่าก่อนดำเนินงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ขอบเขตการวิจัย

- 1. ขอบเขตเนื้อหา** งานวิจัยนี้มุ่งเน้นการศึกษาการประกันคุณภาพภายในโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขนาดเล็กที่ไม่มีผู้อำนวยการ โดยเฉพาะในด้านการประเมินผลการประกันคุณภาพภายในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามประกาศคณะกรรมการนโยบายพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาของสถานศึกษานำร่อง พ.ศ. 2564
- 2. ขอบเขตประชากร** ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ คณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรม จำนวน 9 คน คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 9 คน คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 9 คน ครูผู้สอน จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 32 คน
- 3. ขอบเขตสถานที่** โรงเรียนบ้านน้ำเที่ยง ตำบลห้วยชะยุ่ง อำเภอรินจบุรี จังหวัดอุบลราชธานี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4
- 4. ขอบเขตเวลา** การดำเนินงานและการเก็บข้อมูลอยู่ในช่วงปีการศึกษา 2568
- 5. ขอบเขตด้านวิธีวิจัย** ใช้การวิจัยเชิงกรณีศึกษา (Case Study Research)

วิธีดำเนินการวิจัย

การประกันคุณภาพภายในโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อยกระดับคุณภาพสถานศึกษาขนาดเล็กที่ไม่มีผู้อำนวยการ กรณีศึกษา: โรงเรียนบ้านน้ำเที่ยง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4 มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ คณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรม จำนวน 9 คน คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 9 คน คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 9 คน ครูผู้สอน จำนวน 5 คน และ รวมทั้งสิ้น จำนวน 32 คน

1.2 ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ได้แก่ คณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรม จำนวน 3 คน คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 3 คน คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 3 คน ครูผู้สอน จำนวน 3 คน และ รวมทั้งสิ้น จำนวน 12 คน การคัดเลือกพิจารณาจากคุณสมบัติ ผู้มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษา มีบทบาทในการตัดสินใจ หรือมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

2. เครื่องมือวิจัย

2.1 แบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อเก็บข้อมูลเชิงปริมาณเกี่ยวกับความเห็นและการประเมินผล ประกอบด้วยระบบบริหารคุณภาพการศึกษา (Quality Management : QM) 4 ระบบ ดังนี้ ระบบคุณภาพ QM1: ระบบของหลักสูตร การเรียนการสอน และการวัดประเมินผล จำนวน 25 ข้อ ระบบคุณภาพ QM2: ระบบชุมชนการเรียนรู้ของครู จำนวน 15 ข้อ ระบบคุณภาพ QM3: ระบบสนับสนุนของฝ่ายวิชาการ จำนวน 15 ข้อ และระบบคุณภาพ QM4: ระบบสนับสนุนทั่วไป จำนวน 10 ข้อ รวมทั้งสิ้น 65 ข้อ แบบสอบถามแบบมาตราส่วน (Rating scale) 5 ระดับ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency : IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ พิจารณาตรวจสอบเครื่องมือวิจัย 5 คน อยู่ระหว่าง 0.8–1.00 วิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item Total Correlation) มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อตั้งแต่ 0.671 ถึง 0.954 และคุณภาพทั้งฉบับค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient: α) มีความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.992

2.2 การสังเกต (Observation) การดำเนินงานและการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Congruence: IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เลือกคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป พบว่า การวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง มีค่าเฉลี่ย IOC เท่ากับ 1.00

2.3 การวิเคราะห์เอกสาร (Document analysis) รายงานการประเมินตนเอง SAR ปีการศึกษา 2567 และเอกสารที่เกี่ยวข้อง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลในงานวิจัยนี้ ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

3.1 การเก็บข้อมูลก่อนการดำเนินงาน (Pre-implementation Data) ก่อนการดำเนินการประกันคุณภาพภายในโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยการประชุมชี้แจงตัวอย่าง ในการประเมินโดยใช้แบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลเชิงปริมาณเกี่ยวกับการประเมินผล การประกันคุณภาพ สังเกตการดำเนินงานและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการยกระดับคุณภาพการศึกษา และการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง

3.2 การดำเนินงาน (Intervention) ระหว่างการดำเนินการประกันคุณภาพภายในโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยการประชุมชี้แจงตัวอย่างกลุ่มผู้ให้ข้อมูล (Key informants) ในการประเมินโดยใช้แบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลเชิงปริมาณเกี่ยวกับการประเมินผล การประกันคุณภาพ สังเกตการดำเนินงานและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการยกระดับคุณภาพการศึกษา และการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง

3.3 การเก็บข้อมูลหลังการดำเนินงาน (Post-implementation Data) หลังการดำเนินการประกันคุณภาพภายในโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยการนำผลการบันทึกข้อมูล ผลการประเมินลงในฐานข้อมูล นำผลการสังเกตจะบันทึกเป็นรายงานเชิงบันทึก (Field Notes) และจัดเก็บอย่างเป็นระบบนำมาตรวจสอบความถูกต้อง และตรวจสอบสามเส้า (triangulation)

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิค triangulation ระหว่างแหล่งข้อมูลจากการประเมิน สังเกต และศึกษาเอกสาร และ member-checking กับผู้ให้ข้อมูลเพื่อยืนยันความถูกต้อง โดยมีรายละเอียดลำดับขั้นตอน ดังนี้

4.1 วิเคราะห์ผลการดำเนินการประกันคุณภาพภายในโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) และการวิเคราะห์เนื้อหา โดยกำหนดเกณฑ์ค่าเฉลี่ย (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ดังนี้ ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง ผลการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง ผลการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง ผลการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง ผลการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย และค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง ผลการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

4.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบผลก่อนและหลังการดำเนินการประกันคุณภาพภายในโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยใช้สถิติ Dependent samples t-test

ผลการวิจัย

การประกันคุณภาพภายในโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อยกระดับคุณภาพสถานศึกษาขนาดเล็กที่ไม่มีผู้อำนวยการ กรณีศึกษา: โรงเรียนบ้านน้ำเที่ยง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4 มีผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการยกระดับคุณภาพสถานศึกษาขนาดเล็กที่ไม่มีผู้อำนวยการ

ตาราง 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับคุณภาพการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการยกระดับคุณภาพสถานศึกษาขนาดเล็กที่ไม่มีผู้อำนวยการ

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับคุณภาพ
การดำเนินงานระบบคุณภาพ QM1: ระบบของหลักสูตร การเรียนการสอน และการวัดประเมินผล	4.77	0.42	มากที่สุด
การดำเนินงานระบบคุณภาพ QM2: ระบบชุมชนการเรียนรู้ของครู	4.78	0.41	มากที่สุด
การดำเนินงานระบบคุณภาพ QM3: ระบบสนับสนุนของฝ่ายวิชาการ	4.76	0.43	มากที่สุด
การดำเนินงานระบบคุณภาพ QM4: ระบบสนับสนุนทั่วไป	4.78	0.42	มากที่สุด
รวม	4.77	0.42	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับคุณภาพการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการยกระดับคุณภาพสถานศึกษาขนาดเล็กที่ไม่มีผู้อำนวยการ พบว่า การดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.77$, S.D. = 0.42) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีการดำเนินงานค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ระบบคุณภาพ QM2: ระบบชุมชนการเรียนรู้ของครู ($\bar{X} = 4.78$, S.D. = 0.41) และระบบคุณภาพ QM4: ระบบสนับสนุนทั่วไป ($\bar{X} = 4.78$, S.D. = 0.42) ค่าเฉลี่ยเท่ากัน รองลงมา คือ ระบบคุณภาพ QM1: ระบบของหลักสูตร การเรียนการสอน และการวัดประเมินผล ($\bar{X} = 4.77$, S.D. = 0.42) และระบบคุณภาพ QM3: ระบบสนับสนุนของฝ่ายวิชาการ ($\bar{X} = 4.76$, S.D. = 0.43) ตามลำดับ

2. ผลการเปรียบเทียบก่อนและหลังการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการยกระดับคุณภาพสถานศึกษาขนาดเล็กที่ไม่มีผู้อำนวยการ

ตาราง 2 การเปรียบเทียบก่อนและหลังการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการยกระดับคุณภาพสถานศึกษาขนาดเล็กที่ไม่มีผู้อำนวยการ

การประเมิน	<i>n</i>	$\bar{X}$	S.D.	<i>df</i>	<i>t</i>	Sig.
ก่อนดำเนินงาน	12	3.38	0.40	11	7.923*	.000
หลังดำเนินงาน	12	4.77	0.35			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 2 การเปรียบเทียบก่อนและหลังการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการยกระดับคุณภาพสถานศึกษาขนาดเล็กที่ไม่มีผู้อำนวยการ พบว่า ก่อนการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ

3.38 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.40 หลังการดำเนินการประกันคุณภาพภายในโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.77 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.35 และค่า t-test เท่ากับ 7.923 การดำเนินการประกันคุณภาพภายในโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน หลังการดำเนินงานสูงกว่าก่อนดำเนินงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01

สรุปและอภิปรายผล

ผู้วิจัย สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ผลการดำเนินการประกันคุณภาพภายในโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการยกระดับคุณภาพสถานศึกษาขนาดเล็กที่ไม่มีผู้อำนวยการ จากผลการวิจัย พบว่า การดำเนินการประกันคุณภาพภายในโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการยกระดับคุณภาพสถานศึกษาขนาดเล็กที่ไม่มีผู้อำนวยการ มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของการนำชุมชนเข้ามามีบทบาทร่วมในการพัฒนาและสนับสนุนการจัดการศึกษา โดยทุกด้านของระบบคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านระบบคุณภาพที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ระบบชุมชนการเรียนรู้ของครู (QM2) และ ระบบสนับสนุนทั่วไป (QM4) สะท้อนให้เห็นว่าการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างครู การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการสนับสนุนจากชุมชนในด้านทรัพยากร บุคลากร และกิจกรรมต่าง ๆ มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา โดยเฉพาะในโรงเรียนขนาดเล็กที่มีข้อจำกัดด้านบุคลากรและงบประมาณ การมีชุมชนเป็นฐานช่วยเสริมความเข้มแข็งในการดำเนินงานและลดช่องว่างที่เกิดจากการขาดผู้บริหารได้ การมีส่วนร่วมของชุมชนมีบทบาทสำคัญในการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ การสนับสนุนทรัพยากร และการร่วมพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา ความสำเร็จในภาพรวมสะท้อนประสิทธิภาพของรูปแบบการมีส่วนร่วม ผลการวิจัยที่อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุตาพร หงษ์เวียงจันทร์ (2565) ที่พบว่า การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาในสังกัด กทม. อยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน และงานวิจัยของ ชาริพย์ ปาทาน (2566) ที่พบว่า ผลการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในมีระดับมากที่สุดเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นอาจมีผลมาจากการใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-based) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จ โดยเฉพาะในสถานศึกษาขนาดเล็กที่อาจขาดทรัพยากรภายใน แนวทางนี้สอดคล้องอย่างยิ่งกับงานวิจัยของ ปรัชญา มานะวงศ์ (2564) ที่พัฒนาระบบประกันคุณภาพในโรงเรียนขนาดเล็กโดยใช้ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ซึ่งเน้นการทำงานร่วมกับครู บุคลากร และคณะกรรมการสถานศึกษา และพบว่าแนวคิดร่วมแรงรวมใจกับชุมชน (Community-Collaborative Approach) เป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ การที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมนำเสนอ ไปจนถึงร่วมรับผิดชอบและภาคภูมิใจ ช่วยให้ระบบการประกันคุณภาพมีความเข้มแข็งและยั่งยืน สะท้อนให้เห็นว่า การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างครู เป็นกลไกที่ทรงพลังอย่างยิ่งกับงานวิจัยขนาดเล็ก การที่ครูมีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (PLC) และพัฒนาวิชาชีพพร้อมกัน ช่วยแก้ปัญหาครูสอนไม่ตรงสาขา และพัฒนาคุณภาพการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ระบบสนับสนุนทั่วไป ซึ่งครอบคลุมถึงสวัสดิการ สวัสดิภาพ และระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผลลัพธ์สะท้อนให้เห็นถึงการสนับสนุนจากชุมชน มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลนักเรียน สนับสนุนกิจกรรมต่างๆ และช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการเติมเต็มในส่วนที่โรงเรียนอาจขาดแคลน ระบบชุมชนการเรียนรู้ของครู (QM2) และระบบสนับสนุนทั่วไป (QM4) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด เป็นการยืนยันความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่ายภายนอก ซึ่งเป็นหัวใจของรูปแบบการพัฒนา ด้านระบบชุมชน (QM2) การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเป็นหลักการสำคัญของการประกันคุณภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ เฉลิมพร กุมภา และคณะ (2564) ที่พบว่า เครือข่ายความร่วมมือเป็นองค์ประกอบสำคัญของการบริหารงานประกันคุณภาพในโรงเรียนขนาดเล็ก ชุมชนไม่เพียงแต่เข้ามามี

ส่วนร่วม แต่ยังเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ซึ่งช่วยพัฒนาครูและกระบวนการเรียนการสอนได้ ด้านระบบสนับสนุนทั่วไป (QM4) โรงเรียนขนาดเล็กมักมีข้อจำกัดด้านทรัพยากร การที่ชุมชนเข้ามามีบทบาทจึงเป็นระบบสนับสนุนที่สำคัญ ซึ่งทรัพยากรทางการศึกษาเป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบสำคัญในการบริหารงานประกันคุณภาพของโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งทรัพยากรนี้อาจมาจากความร่วมมือของชุมชนและหน่วยงานภายนอก สำหรับระบบของหลักสูตรการเรียนการสอน และการวัดประเมินผล (QM1) มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมากที่สุดรองลงมา และระบบสนับสนุนของฝ่ายวิชาการ (QM3) ตามลำดับ สะท้อนถึงความพยายามของครูและชุมชนในการร่วมกันพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ และระบบสนับสนุนทางวิชาการให้มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ความพยายามของครูและชุมชนในการร่วมกันพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบท และจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การมีส่วนร่วมของชุมชนช่วยให้หลักสูตรมีความเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและชีวิตจริงของนักเรียนมากขึ้น แม้จะไม่มีผู้อำนวยการ แต่การที่ครูทำงานร่วมกับชุมชนและเครือข่าย สามารถสร้างระบบสนับสนุนทางวิชาการ เช่น การนิเทศภายใน และการพัฒนาสื่อ ขึ้นมาทดแทนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นความท้าทายเฉพาะของสถานศึกษาขนาดเล็ก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐพล จันทรพล (2564) ที่พบว่า สภาพปัจจุบันของการดำเนินงานประกันคุณภาพในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และด้านที่ต้องการความจำเป็นในการพัฒนาสูงสุดคือ การจัดระบบบริหารและสารสนเทศ ซึ่งมีความใกล้เคียงกับ ระบบสนับสนุนของฝ่ายวิชาการ (QM3) ซึ่งการบริหารจัดการเชิงระบบในด้านวิชาการมักเป็นประเด็นที่ท้าทายสำหรับสถานศึกษา นอกจากนี้ ปรัชญา มานะวงศ์ (2564) พบปัญหาว่า ครูและบุคลากรยังมีความสับสนและไม่เข้าใจในการดำเนินงานประกันคุณภาพแนวใหม่ และมองว่าเป็นภาระงานเพิ่มเติม ความเข้าใจที่ไม่ลึกซึ้งนี้อาจส่งผลกระทบต่อการทำงานในส่วนที่เป็นเทคนิคเชิงวิชาการ เช่น การพัฒนาหลักสูตร หรือการวัดผลประเมินผล มากกว่าส่วนของการสร้างความร่วมมือกับชุมชน โดยสรุปผลการวิจัยมีระดับคุณภาพมากที่สุดแสดงถึงความสำเร็จอย่างสูงของรูปแบบการประกันคุณภาพภายในโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับโรงเรียนขนาดเล็กที่ไม่มีผู้อำนวยการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยจำนวนมากที่เน้นความสำคัญของการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่าย ที่เป็นปัจจัยสำคัญในการเอาชนะข้อจำกัดด้านทรัพยากรของโรงเรียนขนาดเล็ก และยกระดับคุณภาพการศึกษาให้ประสบความสำเร็จในระดับมากที่สุดได้

สรุปได้ว่า การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่โรงเรียนขนาดเล็กที่ไม่มีผู้อำนวยการได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในด้านการสร้างชุมชนการเรียนรู้ของครูและการสนับสนุนทั่วไป ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของการสานพลังชุมชน ในการยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กที่มีข้อจำกัดได้อย่างแท้จริง การที่ระบบชุมชนการเรียนรู้ของครู (QM2) และระบบสนับสนุนทั่วไป (QM4) มีระดับคุณภาพสูงที่สุด แสดงให้เห็นว่า หัวใจของความสำเร็จอยู่ที่ความร่วมมือของชุมชน กล่าวคือ การเสริมพลังให้ครูผ่านเครือข่ายการเรียนรู้ (PLC) ควบคู่ไปกับการดึงศักยภาพของชุมชนเข้ามาสนับสนุนอย่างเต็มที่ สามารถชดเชยข้อจำกัดด้านบุคลากรและงบประมาณ และสร้างระบบการศึกษาที่มีคุณภาพสูงได้แม้ในสถานะที่ขาดแคลนผู้นำที่เป็นทางการ โดยเฉพาะผู้อำนวยการสถานศึกษา ผลลัพธ์นี้จึงเป็นกรณีศึกษาที่น่าสนใจสำหรับโรงเรียนบ้านน้ำเที่ยง เป็นต้นแบบและแนวทางที่สำคัญสำหรับโรงเรียนขนาดเล็กแห่งอื่น ๆ ในเขตพื้นที่การศึกษาทั่วประเทศในการพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืนต่อไป

2. ผลการเปรียบเทียบก่อนและหลังการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการยกระดับคุณภาพสถานศึกษาขนาดเล็กที่ไม่มีผู้อำนวยการ พบว่า การดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อยกระดับคุณภาพสถานศึกษาขนาดเล็กที่ไม่มีผู้อำนวยการมีค่าเฉลี่ยหลังการดำเนินงานสูงกว่าก่อนการดำเนินงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนระบบประกันคุณภาพภายใน สามารถส่งผลเชิงบวกต่อคุณภาพ

ของสถานศึกษา และเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาสถานศึกษาขนาดเล็กที่ขาดแคลนผู้บริหาร การมีส่วนร่วมของชุมชนส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กได้อย่างเป็นรูปธรรม มีการเปลี่ยนแปลงจาก สภาพปัญหาทั่วไปสู่การดำเนินงานที่มีประสิทธิผลสูง ซึ่งสภาพก่อนการดำเนินงาน (ค่าเฉลี่ย 3.38) ผลการประเมินที่อยู่ในระดับปานกลาง ก่อนการดำเนินงานนั้น สอดคล้องกับงานวิจัยหลายชิ้นที่ชี้ให้เห็นถึงสภาพปัญหาทั่วไปของการประกันคุณภาพในสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐพล จันทร์พล (2564) ที่พบว่า สภาพปัจจุบันของการดำเนินงานประกันคุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน นอกจากนี้ ปัญหาส่วนใหญ่มักเกิดจาก การที่ครูและบุคลากรขาดความเข้าใจในระบบประกันคุณภาพ มองว่าเป็นภาระงานเพิ่มเติม และขาดการมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ซึ่งงานวิจัยของ ปรัชญา มานะวงศ์ (2564) ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่าครูยังมีความสับสนและมองว่าการประกันคุณภาพเป็นภาระ สภาพการณ์เช่นนี้จึงเป็นเรื่องปกติที่พบได้ในสถานศึกษาก่อนที่จะมีกระบวนการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ สภาพหลังการดำเนินงาน (ค่าเฉลี่ย 4.77) ผลการประเมินที่พุ่งขึ้นสู่ระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่ารูปแบบที่นำมาใช้สามารถแก้ไขข้อบกพร่องได้อย่างตรงจุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยหลายฉบับที่พบว่า การดำเนินงานประกันคุณภาพสามารถอยู่ในระดับสูงได้เมื่อมีการบริหารจัดการที่ดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุดาพร หงษ์เวียงจันทร์ (2565) และ ชารีฟathy ปทาน (2566) ที่พบว่า การดำเนินงานอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน ดังนั้น ชุมชนเป็นฐาน คือ หัวใจของความสำเร็จในการยกระดับคุณภาพ ซึ่งมีปัจจัยสำคัญมาจาก รูปแบบการพัฒนาที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-based) ซึ่งเป็นการส่งเสริมหลักการมีส่วนร่วม แนวทางนี้สอดคล้องอย่างยิ่งกับกฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 ที่เน้นให้สถานศึกษายึดหลักการมีส่วนร่วมของชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งวิจัยของ ปรัชญา มานะวงศ์ (2564) เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของการใช้ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ซึ่งเน้นการทำงานร่วมกับครู บุคลากร และคณะกรรมการสถานศึกษา และพบว่าแนวคิดร่วมแรงร่วมใจกับชุมชน (Community-Collaborative Approach) เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ สำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก การมีส่วนร่วมของชุมชนยังมีความสำคัญมากขึ้นในการสนับสนุนทรัพยากรและสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เฉลิมพร กุมภา และคณะ (2564) ที่พบว่า เป็นองค์ประกอบสำคัญของการบริหารงานประกันคุณภาพในโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งกระบวนการพัฒนาที่มีแบบแผนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ สะท้อนให้เห็นผลลัพธ์ก่อนและหลังที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน ซึ่งเป็นผลมาจากกระบวนการพัฒนาที่มีแบบแผนและเป็นระบบ ซึ่งมักจะอยู่ในรูปแบบของวงจรคุณภาพ PDCA (Plan-Do-Check-Act) ซึ่งเป็นแนวทางที่นักวิจัยหลายท่านแนะนำ เช่น กรรณา ภิรมย์ธรรม และคณะ (2566) ได้เสนอวิธีการพัฒนาโดยใช้วงจร PDCA เป็นกรอบในการดำเนินงาน และ สุดาพร หงษ์เวียงจันทร์ (2565) ก็ได้เสนอแนะให้นำระบบ PDCA และ PLC มาใช้ในการดำเนินงาน ซึ่งเป็นการยืนยันว่ากระบวนการพัฒนาที่มีขั้นตอนชัดเจนสามารถยกระดับคุณภาพการดำเนินงานได้อย่างเป็นรูปธรรม

สรุปได้ว่า ผลการวิจัยของคุณได้พิสูจน์ให้เห็นถึงประสิทธิผลของรูปแบบการประกันคุณภาพภายในโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ซึ่งสามารถเปลี่ยนสถานการณ์การดำเนินงานจากระดับปานกลางที่เต็มไปด้วยปัญหาความไม่เข้าใจและการขาดการมีส่วนร่วม ไปสู่ระดับการปฏิบัติงานที่มีคุณภาพสูงสุดได้ ความสำเร็จนี้เกิดจากการนำ หลักการมีส่วนร่วมของชุมชน มาใช้เป็นแกนหลักในการขับเคลื่อน ผ่านกระบวนการพัฒนาที่เป็นระบบ ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยยกระดับคะแนนการประเมิน การประกันคุณภาพภายในโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ไม่เพียงแต่ช่วยให้โรงเรียนขนาดเล็กที่ไม่มีผู้อำนวยการสามารถยกระดับคุณภาพได้เท่านั้น แต่ยังช่วยเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างครู ผู้ปกครอง และชุมชน ทศนคติที่ดีต่อการประกันคุณภาพให้แก่บุคลากรในสถานศึกษาอันเป็นรากฐานสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อความยั่งยืนในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จัดทำรูปแบบหรือคู่มือจากความสำเร็จของการประกันคุณภาพโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อให้โรงเรียนขนาดเล็ก โดยเฉพาะที่ไม่มีผู้อำนวยการ สามารถนำไปใช้ได้ พร้อมทั้งพัฒนาสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จเป็นโรงเรียนต้นแบบสำหรับการศึกษาดูงาน

1.2 ส่งเสริมการใช้กระบวนการ PLC และ PDCA อย่างต่อเนื่อง โดยขยายการมีส่วนร่วมจากครูไปสู่ผู้เกี่ยวข้องในชุมชน เพื่อให้การประกันคุณภาพกลายเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานประจำและเกิดวัฒนธรรมองค์กรที่มุ่งเน้นคุณภาพอย่างยั่งยืน

1.3 มุ่งพัฒนาการบริหารจัดการสารสนเทศและงานวิชาการ โดยใช้เครือข่ายชุมชนสนับสนุนการอบรมครูด้านหลักสูตร การวัดและประเมินผล และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อยกระดับคุณภาพ ลดภาระงานเอกสาร และเพิ่มเวลาในการพัฒนาการสอน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น PAR เพื่อศึกษาเชิงลึกถึงปัจจัยและกระบวนการที่นำไปสู่ความสำเร็จ บทบาทของ ภาวะผู้นำ และการจัดการอุปสรรค เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่เป็นบทเรียนสำหรับโรงเรียนอื่น

2.2 ควรนำรูปแบบการประกันคุณภาพโดยใช้ชุมชนเป็นฐานไปทดลองในโรงเรียนที่มีบริบทต่างกัน เช่น โรงเรียนที่มี ผู้อำนวยการ โรงเรียนในพื้นที่ห่างไกล หรือในเขตเมือง เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลและปรับให้เหมาะสมกับแต่ละบริบท

2.3 ควรมีการวิจัยระยะยาว (3–5 ปี) เพื่อติดตามว่ารูปแบบนี้สามารถรักษาคุณภาพได้ต่อเนื่องหรือไม่ และปัจจัยใดที่ ส่งผลต่อความยั่งยืนหรือความถดถอย โดยเฉพาะเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารหรือนโยบาย

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่องนี้สำเร็จได้ด้วยความรู้และการสนับสนุนจาก สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สพฐ. รวมทั้ง คณะกรรมการขับเคลื่อนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ที่ให้การส่งเสริมเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง สานพลังร่วมกับศูนย์พัฒนาพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4 ที่ให้คำแนะนำและการสนับสนุนอย่างดียิ่ง ขอขอบคุณ ที่ปรึกษาโรงเรียนบ้านน้ำเที่ยง คณะกรรมการสถานศึกษา คณะครู และนักเรียนโรงเรียนบ้านน้ำเที่ยง ที่ให้ความร่วมมือด้วยความเต็มใจ ทั้งนี้ขอแสดงความซาบซึ้งใจต่อผู้ปกครองและชุมชนโรงเรียนบ้านน้ำเที่ยง ที่มีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน ความรู้และความร่วมแรงร่วมใจจากทุกภาคส่วน เป็นพลังสำคัญที่ทำให้งานวิจัยฉบับนี้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

- กรุณา ภิรมย์ธรรม เกษม แสงนันทน์ และสุทธิพงษ์ ศรีวิชัย. (2564). การพัฒนาการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาชุดดิจิทัลของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดชลบุรี. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 21(2), 1–15.
- ขวัญวรา พิชญชาพันธ์ และทวี วาจาสิทธิ์. (2564). รูปแบบการบริหารงานที่มีคุณภาพและมีประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี*, 13(1), 317–382.
- เฉลิมพร กุมภา ทิปพิพัฒน์ สันตะวัน และสายทิพย์ ยะพู. (2564). รูปแบบการบริหารงานการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก. *วารสาร สังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 6(2), 17–33.

- ชาธิพัชร์ ปทาน. (2566). การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาลพบุรี เขต 2. (ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี. ลพบุรี.
- ชุดิมา ทาสุนทร. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในของสถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน. (การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการอุดมศึกษา). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพมหานคร.
- ณัฐพล จันทร์พล. (2564). การพัฒนาแนวทางการประกันคุณภาพภายในสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มหาสารคาม เขต 2. (ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา). มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. มหาสารคาม.
- นัฐวุฒิ กุลลคุ้ม. (2565). ข้อเสนอแนะเพื่อการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1. วารสาร มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, 9(1), 138–150.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 10). สุวีริยาสาส์น.
- ปรีชญา มานะวงศ์. (2564). การพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนบ้านสามขา มิตรภาพที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษามุกดาหาร. (ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร. สกลนคร.
- พระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562. (2562). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 136 ตอนที่ 56 ก, หน้า 102–120.
- มาหะมะบาคอรี มาซอ. (2564). การบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 3. (ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา. ยะลา.
- ลดาวลัย ตั้งมั่น. (2561). การดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 จังหวัดปทุมธานี. (ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี. ปทุมธานี.
- วิชัย ลาอี และสุธรรม ธรรมทัศนานนท์. (2564). การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กที่สามารถดำรงอยู่ได้ด้วยตนเอง เพื่อยกระดับคุณภาพ การศึกษา กลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์. *Journal of Roi Kaensam Academi*, 6(12), 85–100.
- ศิรินทร ดงเรืองศรี. (2561). การดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษากลุ่มโรงเรียนนิคมพัฒนา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ระยอง เขต 1. (การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยบูรพา. ชลบุรี.
- ศุณิสสา ทดลา. (2566). โรงเรียนขนาดเล็ก: ปัญหาหรือโอกาสของการจัดการศึกษา. *ครุศาสตร์สาร*, 5(6), 43–55.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). แนวทางการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา. กลุ่มนโยบายและแผนการศึกษา แห่งชาติ สำนักนโยบายและแผนการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักทดสอบทางการศึกษา. (2563). แนวทางการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาตามกฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็น.เอ.รัตนเทรตดิ้ง.
- สุดาพร หงษ์เวียงจันทร์. (2565). การดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาสำนักงานเขตตลิ่งชัน สังกัดกรุงเทพมหานคร. (ศึกษาศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยศิลปากร. นครปฐม.
- สุรเดช โสมบุตร และพัฒนานุสรณ์ สถาพรวงศ์. (2560). แนวทางการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ขอนแก่น เขต 4. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 36(6), 28–41.
- อัศววิทย์ เชิญทอง ทินกร ขอมพงษ์ และสาธิต ทรัพย์รุ่งทอง. (2564). การศึกษาปัญหาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3. *คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์*, 4(3), 1–12.